

Odkud se bere zdražování másla a je jeho rostoucí cena v Česku výjimečná?

20.11.2024 - Marek Zemánek | Potravinářská komora ČR

Ceny másla v obchodech lámou rekordy. V posledních týdnech dokonce spotřebitelská cena másla rostla nejrychleji ze všech potravin. V mediálním prostoru se objevují tvrzení některých politiků a ekonomů, která jsou dle našeho přesvědčení mnohdy nepřesná a zavádějící. Z vysokých cen másla se v Česku stalo politikum. Potravinářská komora proto připravila další analýzu, kde komentuje jednotlivé příčiny současných vysokých cen másla. Ceny másla totiž rostou i v dalších zemích, zvýšení cen v ČR tedy není ojedinělé a je srovnatelné s ostatními trhy.

Komora přináší další fakta k již zveřejněné analýze, která vyšla na začátku listopadu. Všechny informace jsou snadno dohledatelné a ověřitelné.

Jedním z důvodů rozhořčení veřejnosti ohledně vysokých cen másla, v porovnání s cenami jiných potravin, může být i fakt, že domácnosti nakupují tento výrobek v předvánočním čase a jeho spotřebu nemohou v době pečení a smažení výrazněji omezit. Současně veřejnost a často i politici a ekonomové nevnímají celkovou situaci v potravinářském sektoru a přehlížíjí i mezinárodní kontext.

MÁSLO ZDRAŽUJE ZEJMÉNA VE STŘEDNÍ EVROPĚ

Podle dat Eurostatu zdražuje máslo nejen v Česku, ale také v dalších zemích EU. Podstatný je fakt, že cenová hladina másla v Česku nijak výrazně nevybočuje z velmi obdobného nárůstu cen v okolních zemích střední a východní Evropy. Nejvíce cena meziročně v říjnu narostla na Slovensku, a to o 49 %. O něco nižším tempem rostly ceny v České republice a Německu, přibližně o 40 %. V Polsku je nárůst spotřebitelské ceny másla podstatně nižší, což ale není překvapivé – je to dáno tamější loňskou nadvýrobou másla. Poláci tak teď na trh uvolňují zmražené máslo vyrobené v loňském roce. V ostatních unijních zemích rostly ceny polovičním nebo nižším tempem. Průměr za celou EU činil 19,1 %.

NÁKLADY VÝROBCŮ

Pojďme se nyní podrobněji podívat na jednotlivé příčiny na straně výrobců. Ceny nákladových vstupů výrobního sektoru se začaly zvyšovat během roku 2021, kdy odstartoval růst světových cen komodit měřený FAO Food Price Indexem. O rok později začala energetická a inflační krize. Stranou nelze nechat ani fakt, že šlo o atypické období ovlivněné celosvětovou pandemií covidu. Neznamená to tedy, že by náklady výrobců dlouhodobě klesaly, ale přesně naopak rostou.

Zpracovatele trápí stále rostoucí výkupní ceny mléka, nedostatek mléčného tuku nebo čím dál vyšší cena lidské práce. V cenách tuzemského másla se oproti jiným zemím také dlouhodobě propisují režijní náklady ve formě rostoucích poplatků za odpady nebo vysokých nákladů na energie, dopravu či obalové materiály. Z dat Eurostatu vyplývá, že Česko má stále jednu z nejvyšších cen elektřiny. Vládní stropy byly v minulosti pro sektor potravinářství významnou pomocí, některé státy však dosud různými úlevami stále podporují alespoň jeden typ energií. To se musí zákonitě promítnout do nákladů. Celý sektor je totiž energeticky velmi náročné odvětví.

ROSTOUCÍ CENA MLÉKA

Přestože by se mohlo zdát, že pár haléřů za litr mléka nehraje roli, výrobci mají stále vyšší náklady

na tuto surovinu. Jak vyplývá ze statistik ministerstva zemědělství, výkupní cena mléka roste již 14 měsíců v řadě. Zemědělci litr mléka v září loňského roku prodávali v průměru za 9,80 Kč. Během letošního května se jeho cena přehoupla přes 11 Kč a v říjnu podle předběžných statistických odhadů stálo už 11,81 Kč.

Ačkoli cenový rozdíl na litru mléka je během období od května do října jen 79 haléřů, na kilogram másla výrobci potřebují průměrně 22 litrů mléka (přesné množství však záleží na typu mléka a výrobní metodě). Jednoduchým propočtem tak dojdeme k závěru, že na jednom kilogramu másla takový zdánlivě nepatrný rozdíl činí ve výsledku 17,38 Kč.

NEDOSTATEK MLÉČNÉHO TUKU

Nejen český, ale i celý evropský trh se potýká se snižováním obsahových složek mléka, zejména tuku a také bílkovin. Přestože Česká republika má jednu z nejvyšších užitkovostí na světě, pokles tučnosti je u nás bohužel dlouhodobý. Je to zapříčiněno změnou struktury stáda a šlechtěním dojnic na vysokou užitkovost. Tuzemské mlékárny tak musí dokupovat smetanu, z níž se pak máslo vyrábí, i ze zahraničí a za vysoké evropské tržní ceny. Komoditní cena smetany letos v lednu stála 60 Kč/kg, v současné době však dosahuje historického maxima, obchoduje se i přes 100 Kč/kg, na spotovém trhu i za 10,50 euro – tedy 250 Kč/kg.

Pro úplnost je nutné také dodat, že i když tuzemské dojnice nadojily za prvních devět měsíců letošního roku více litrů mléka oproti stejnému období loňského roku, mlékárny zároveň také vyrobily více másla a dalších mléčných výrobků, po kterých roste poptávka. Výsledkem je nerovnováha tukové bilance, ve které je převis poptávky nad nabídkou.

NEMOC MODRÉHO JAZYKA

Mezi další důvody, které mají vliv na cenu másla, je takzvaná nemoc modrého jazyka. Jde primárně o nemoc ovcí, kterou se však může nakazit i skot. Katarální horečka se rozšířila z Francie do Německa a zasáhla už i některé tuzemské chovy. Dojivost skotu kvůli virové nákaze klesá o 10 %. Některé zahraniční mlékárny se tak dostaly pod enormní tlak a začaly skupovat tuk na trhu, což má vliv na rostoucí cenu suroviny.

ZELENÁ POLITIKA

Produkce mléka se bude v budoucnu v Evropě snižovat, protože se snižují počty stavu skotu. Podle Eurostatu se počet dojnic v Unii za poslední rok snížil přibližně o 3 %. K udržování stavů hospodářských zvířat nepomáhá ani nařízení a různá omezení a další byrokratické požadavky. Například Dánsko se chystá zpoplatnit produkci emisí zemědělských zvířat. Podle předběžných návrhů budou chovatelé odvádět „daň“ z metanu. Při přepočtu na ekvivalent CO₂ půjde postupem času přibližně v přepočtu až o 2 500 Kč za tunu. Nutno také dodat, že opatření je spojené s úlevami pro zemědělce. Lze předpokládat, že opatření bude mít vliv na ekonomiku některých chovů.

PŘIRÁŽKY ŘETĚZCŮ

Obchodní přírážky řetězců nejsou předmětem této analýzy, byť samozřejmě mají vliv na koncovou cenu másla pro spotřebitele v obchodech. Je však důležité upozornit na jeden podstatný fakt, a to že ČSÚ sbírá ceny průmyslových výrobců jen od českých zpracovatelů, zatímco ve spotřebitelských cenách jsou uvedeny i ceny za zahraniční výrobky. Tedy i starší máslo z mrazíren, které bývá levnější. V posledních týdnech se k nám staré zmražené máslo dováží ve velkém, ovšem spotřebitelská cena másla v obchodech přitom stále roste.

TRH S MÁSLEM V ČESKU

Ve veřejných diskusích k vysokým cenám másla v poslední době zaznívá i údajná malá konkurence na českém trhu, někdy nazývaná jako oligopolizace. Míry tržní koncentrace jednotlivých podniků jsou ale v Česku nízké. To naopak ukazuje na silně konkurenční prostředí. Jen za prvních letošních devět měsíců dovoz másla přesahoval 50 %. Těžko tedy mohou obstát četná tvrzení o nedostatečné konkurenci na českém trhu.

<https://www.foodnet.cz/cs/aktuality/8644-odkud-se-bere-zdrazovani-masla-a-je-jeho-rostouci-cena-v-cesku-vyjimecna>